

Posudek na disertační práci

Mgr. Moniky Vaňkové

Osobní identita adolescentů – uživatelů drog po nástupu do terapie

Posudek oponenta práce

Odborná pomoc adolescentním uživatelům návykových látek a jejich rodinám, blízkým má i v České republice již své místo. Spojení psychologické pomoci této klientele se snahou ji hlouběji poznat je východiskem autorky. Ta při zpracovávání tématu vychází z vlastní dvanáctileté zkušenosti odborného pracovního kontaktu s adolescenty, kteří užívali návykové látky a vstoupili do pobytového programu, kde tento problém řešili. Cílem práce je mapování psychosociálních charakteristik adolescentních uživatelů drog účastnících se pobytu v rámci zařízení Alternativa, SVP Klíčov a také sledování vnímaných změn jejich identity.

V rámci teoretické části postupuje autorka **od charakteristik adolescence**, vymezuje toto vývojové období, zabývá se jeho jednotlivými vývojovými aspekty. Kapitola je jen v některých bodech propojena s problematikou užívání drog a proto se jeví jako poněkud vzdálenější zvolenému tématu.

Následuje **kapitola věnovaná identitě**, jako klíčovému tématu dospívání. Od vymezení termínu, přes Eriksonovu koncepci identity, typologii stavů identity J. E. Marcii dospívá autorka k tématu identity v některých českých teoriích. Kapitola je velmi přehledně zpracována a v ní uvedené koncepce poskytují vhodné východisko pro práci se zvolenou problematikou.

V rámci třetí kapitoly se autorka zaměřuje na nejrůznější **specifika užívání drog v adolescenci**. Opět nejdříve vymezuje některé pojmy, dále se zabývá experimentováním s drogami v dospívání a jeho psychologickými souvislostmi. Dává experimentování s drogami do kontextu vybraných jevů a procesů, jež jsou charakteristické pro toto vývojové období. Přibližuje vznik závislosti z pohledu současně hojně užívaného bio-psycho-sociálního modelu a zabývá se jednotlivými jeho komponentami – vlivy. Na základě výstupů četných studií charakterizuje naprosto zásadní rodinné vlivy a roli vrstevníků. Dále je práce zaměřena na psychologické charakteristiky uživatelů návykových látek a specifika cesty k závislosti u adolescentů. Uvedené souvislosti poukazují na mnohovrstevnatost problému, autorka je podává (pravděpodobně i s využitím vlastní odborné zkušenosti) citlivě a ve značné šíři. Nesnaží se tak problém nepatřičně redukovat, jak se s tím někdy setkáváme i mezi odbornou veřejností. Kapitola je doplněna kazuistikou šestnáctileté dívky – užitelky návykových látek, která absolvovala pobytové léčení ve výše zmíněném programu. Kapitola pokračuje podkapitolou, jež je zaměřena na možnosti úzdravy u dospívajících a také na možnosti odborné podpory tohoto procesu. Nabízí přehled jednotlivých forem pomoci. Závěrem se pak blíže věnuje rodinné terapii, která má v procesu terapeutické práce s adolescenty řešícími problém s návykovou látkou ústřední pozici. Autorka uvádí stádia procesu terapeutické práce s rodinami i některá její klíčová témata. Výklad je zajímavým a ilustrativním způsobem doplněn ukázkami z hovorů z rodičovské linky.

V rámci **empirické části** uvádí autorka cíle práce, výzkumné otázky, které jsou celkem 4. Ptá se v nich na psychosociální charakteristiky adolescentních uživatelů drog vstupujících do pobytového výchovně-terapeutického programu; na jejich vnímání identity v procesu změny v rámci terapeutického pobytu; na jejich subjektivně prožívané zátěžové situace během pobytu; na změny vnímání identity a jejich vliv na výsledek výchovně-terapeutického působení.

Autorka volí jednak kvantitativní zpracování dat z dotazníku a rozhovoru se 41 adolescentními uživateli drog po jejich vstupu do programu Alternativa, dále vychází ze

statistik Linky bezpečí, kde se zaměřuje na rozhovory týkající se závislosti v průběhu určitého časového období. Kvalitativně pak zpracovává kazuistiky 4 klientů z pobytového programu. Adekvátně charakterizuje zvolené zdroje informací a způsoby zpracování dat.

Nejdříve uvádí informace o hovorech z **Linky bezpečí**, jejich počty, tematizaci, některé charakteristiky volajících. Data jsou uvedena jak v tabulkách, tak v grafech, které, vzhledem k tomu, že obsahují již výsledky uvedené výše, jsou nadbytečné. Autorka se zamýšlí nad trendem změn některých charakteristik v průběhu zvoleného období a adekvátně komentuje možné vlivy podílející se na těchto změnách.

Dále v práci prezentuje výstupy z **dotazníkového šetření a z rozhovorů** s klienty oddělení Alternativa po jejich nástupu do programu. Prostřednictvím dotazníku mapuje určité zvolené psychosociální charakteristiky. Adekvátně charakterizuje výzkumný vzorek a kritéria jeho výběru. Uvádí výsledky s komentářem, využívá je k odpovědi na první výzkumnou otázku a ještě zvlášť shrnuje zjištěné psychosociální charakteristiky dané skupiny.

V další části uvádí autorka **kazuistické studie** čtyř klientů pobytového programu. Jednotlivé kazuistiky jsou velmi rozsáhlé, obsahují velké množství informací o jednotlivých adolescentech, pocházejících z různých zdrojů, aktivit. Na závěr každé kazuistiky jsou autorkou zpracovány odpovědi na zbylé tři výzkumné otázky. Navazuje krátká diskuse ke všem uvedeným zjištěním obsahující i limity studie. Adekvátně je reflektováno omezení dotazníkového šetření, kdy se jednalo vlastně o uchazeče o jeden program v rámci jednoho zařízení.

Empirická část vychází z různých zdrojů informací, autorka vztahuje tyto poznatky ke zvolenému tématu. Lze zdůraznit některé jistě velmi zajímavé údaje z dotazníkového šetření k psychosociálním charakteristikám. V samotných kazuistikách se objevují velmi důležitá témata a souvislosti v příbězích jedinců, kteří se dostali ve velmi klíčovém a proměnlivém období lidského vývoje do kontaktu s drogou a poté i do odborné péče, kde mohou svou situaci s podporou řešit. Autorčiny odpovědi na zvolené výzkumné otázky jsou výstižné a nosné, jejich rozpracování mohlo být dle mého názoru ještě rozsáhlejší. Určitým nedostatkem kazuistik je jejich někdy poněkud méně jasná struktura – např. po informacích o konci pobytu přicházejí informace z životopisu, který dotyčný vypracovával při vstupu do léčení a analýzy jeho úvah.

Práce čerpá z relevantní odborné tuzemské i zahraniční literatury. Z formálního hlediska je práce zpracována přehledně a upraveně.

Celkově je práce adekvátně strukturovaná, čtivá, její velmi silnou stránkou je zachycení mnoha rovin zvoleného tématu. Autorce se podařilo vystihnout – v rámci obou hlavních částí práce - mnoho zajímavých a významných vlivů a souvislostí tématu identity u adolescentních uživatelů návykových látek v kontextu pobytové léčby. Při tom se autorka nevzdaluje od psychologického těžiště celého pojetí zvolené problematiky.

Závěr:

Disertační práci Mgr. Moniky Vaňkové doporučuji k úspěšné obhajobě.

Praha 27. 5. 2012

PhDr. Hedvika Boukalová, Ph.D.